

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/1999 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä syyskuuta lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtion talousarvioesityksen vuodelle 2000 (HE 40/1999 vp).

Eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentin nojalla lakivaliokunta on päättänyt antaa

toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- osastopäällikkö, hallitusneuvos Tuomo Rapola ja finanssineuvos Simo Ojanen, oikeusministeriö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Suomi on eurooppalainen oikeusvaltio. Tämä näkemys tuodaan esiin niin kansallisessa kuin kansainvälisessä kanssakäymisessä että Suomen EU-puheenjohtajuuskauden teemoissa.

Lainsäädännössä oikeusvaltioperiaate on ollut johtava teema koko 1900-luvun. Prosessilainsäädännössä sitä on korostetusti toteutettu vuodesta 1990, jolloin Euroopan ihmisoikeussopimuksesta tuli Suomea velvoittava säännöstö Euroopan neuvostoon liittymisen seurauksena. Oikeudenkäyntimenettelyä koskeva lainsäädäntö on lähes kauttaaltaan uusittu 1990-luvulla.

Valtion talousarvioissa oikeusvaltioperiaatteen toteuttaminen on — pitkälti tiukasti noudatetun kehysbudjetoinnin takia — ollut varsin nihkeätä. Ihmisoikeussopimuksen mukaisen suullisen oikeudenkäynnin toteuttamisesta johduneet välttämättömät lisäkulut on saatu budjettiin vasta kun tuomioistuimet ovat olleet niin pa-

hasti ruuhkautuneita, ettei korjaustoimenpiteitä enää ole voitu välttää.

Vuoden 2000 talousarvioesityksessä sama linja jatkuu.

Oikeusministeriön pääluokka on ministeriöiden pääluokista budjetin pienin. Oikeusministeriön hallinnonalan menoista noin 80 prosenttia on palkkauskuluja. Budjetin yleisperusteluihin on kirjattu periaate, että esitetyt hallinnonalojen toimintamäärärahat sisältävät määrärahat myös mahdollisiin palkankorotuksiin vuodelle 2000. Oikeusministeriön pääluokassa 2 prosentin yleinen palkantarkistus merkitsee 40 milj. markan menoerää. Ensi vuoden yleinen palkantarkistus saattaa johtaa siihen, ettei toimintamenoihin jää minkäänlaista liikkumavaraa. Tämä vaarantaa oikeusministeriön tulostavoitteisiin kirjatun laaja-alaisen tuomioistuinten ja syyttäjien toimintatapojen uudistamisen ja yhtenäistämisen. Valiokunta pitää tulostavoitteisiin sisältyvää kehittämistoimintaa välttämättömänä juu-

ri nyt, kun uusi hovioikeusmenettely on tullut voimaan. Uusi oikeudenkäyntimenettely pitää saada oikein sisäänajetuksi: toimintatavat uudistetuiksi ja yhtenäistetyiksi, lain suomat erilaiset toimintamahdollisuudet hyödynnetyiksi ja menettely joustavaksi. Siltä varalta, että yleinen palkantarkistus vie liikkumavaran oikeusministeriön budjetista, valiokunta edellyttää,

että viimeistään lisätalousarviossa oikeusministeriölle myönnetään lisämääräraha, jolla tuomioistuinelaitoksen ja syyttäjien koulutus ja kehittäminen saadaan hoidetuiksi.

Eduskunta on 22.1.1999 hyväksyessään ylimpien tuomioistuinten jäsenten palvelussuhteen ehdoista annetun lain muuttamisen edellyttänyt hallituksen huolehtivan siitä, että korkeimpien oikeuksien presidenttien ja jäsenten palkkaus korjataan sille tasolle, jolla se on ollut ennen niin sanotun palkkalain voimaantuloa suhteessa valtionhallinnon ylimpien virkamiesten palkkaukseen. Eduskunta edellytti myös, että hallitus huolehtii muutoinkin riippumattomien tuomioistuinten tuomareiden asianmukaisesta palkkauksesta ja palkkauksen kehittämisestä. Määrärahoja eduskunnan edellyttämään palkantarkistukseen ei sisälly talousarvioehdotukseen. Valiokunnan mielestä tämä ratkaisu osoittaa, ettei hallitus suhtaudu riittävän vakavasti oikeuslaitokseen ja oikeusvaltioperiaatteeseen.

Oikeudenkäynnissä todistajat ovat usein avainasemassa totuuden selville saamisessa. To-

distajien merkitys on 1990-luvulla ihmisoikeussopimuksen mukaisen suullisen käsittelyn aikaisempaa laajemman käyttöönoton seurauksena edelleen lisääntynyt. Mm. huumausainerikosten määrän lisääntymisen ja siitä johtuvan rikollisuuden raaistumisen vuoksi todistajan asemaan liittyvät epämiellyttävät piirteet, mm. uhkailut ja häirintä, ovat samaan aikaan lisääntyneet. Todistajanpalkkiot ovat kuitenkin olleet samalla tasolla vuodesta 1987, jolloin korvaus menetystä työajasta korotettiin enintään 200 markkaan päivässä. Rahan arvon muuttumisen vuoksi tämän korvauksen tulisi olla kuluttajahintaindeksin mukaan laskettuna 273 markkaa ja ansiotasoindeksin mukaan 331 markkaa. Jos lähtökohdaksi otetaan vuonna 1972 säädetyin lain alkuperäiset tavoitteet, määrän tulisi olla vuoden 1998 palkkatasossa yli 650 markkaa.

Valiokunta katsoo, että todistajanpalkkion enimmäiskorvaus menetetystä työajasta tulee nostaa nykyisestä 200 markasta ainakin 300 markkaan. Valiokunta esittää,

että todistajanpalkkioiden korottamiseksi talousarvion momentin 25.10.29 määrärahaa lisätään 3 miljoonalla markalla.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti esittää

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
vpj. Matti Vähänäkki /sd
jäs. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Jyri Häkämies /kok
Toimi Kankaanniemi /skl
Annika Lapintie /vas

Paula Lehtomäki /kesk
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /kesk
Raimo Vistbacka /ps
vjäs. Petri Salo /kok
Pertti Turtiainen /vas.